

A. J. CRONIN

Sub stele

Traducere: ANDREI BANTAŞ

O cîmpă se simă pierdută și rămase locului, apăsindu-și cu
mîine lacătoșe în pămînt și răzvadindu-se la zorile care
nășteau soarele.
„BESTE RĂZVAD AȘI CĂLĂ”
Iesușea următorul așezătorilor în cîțuza, în mijlocul măslinilor. În acel Dîncolo de el
căutați în simbol adăun căciuțele și răspândiți lemnul să nu
„BESTE RĂZVAD AȘI CĂLĂ”
Iată ce o spiniță boare pe cerul patiu și răzvadului. Săptăm
lui nouă domna oră și luna își aduce și apoi.

EDITURA ORIZONTURI

CAPITOLUL I

Cînd se trezi Martha, încă nu se luminase de ziua și era un frig de crăpau pietrele. Rafale de vînt înghețat, venind dinspre Marea Nordului, izbeau în zidurile casei și pătrundeau în cele două odăi prin crăpăturile ivite în urma unor vechi lăsări de teren. În depărtare se auzeau valurile spărgîndu-se de țarm. În rest, nici un zgomot.

Martha zăcea nemîșcată în patul din bucătărie. Se încordase toată, ca să se poată feri de apropierea lui Robert. De nenumărate ori, peste noapte, o treziseră zvîrcolelele și accesele lui de tuse. O vreme mai rămase pe gînduri, apoi luă hotărîrea să înfrunte și această nouă zi, înăbușindu-și ciuda împotriva bărbatului ei. Cu o sforțare, se dădu jos din pat.

Sub tăpile goale, pietrele pardoselii păreau de gheață. Își trase hainele pe ea cu mișcările iuți ale unei femei voinice care nu împlinise nici patruzeci de ani. Dar efortul o obosi, făcînd-o să gîffie. Acum nu-i mai era foame – ciudat cum de cîteva zile îi trecuse foamea cumplită care o chinuise atîta! În schimb îi era rău de moarte. Tîrindu-și picioarele pînă la chiuvetă, dădu drumul la robinet. De pe țeavă nu se desprinse nici o picătură; apa înghețase.

O clipă se simți pierdută și rămase locului, apăsîndu-și cu mîinile bătătorite burta umflată și privind prostește la zorile care mijean șovăielnic. Pînă departe, în vale, se deslușeau ulîtele minerilor. În dreapta, întunecat, orașul Sleescule. Dincolo de el era portul, cu o singură lumină, rece și ea, iar apoi mareea, încă și mai rece. Spre stînga – turnul de extracție de la gura minei Neptun 17, profilat ca o spînzurătoare pe cerul palid al răsăritului. Silueta lui aspră domina orașul, portul și întînsul apelor.

Cutele de pe fruntea Marthei se adînciră. Greva ținea de mai bine de trei luni. La gîndul mizeriei îndurante, femeia se întoarse brusc de la fereastră și se apucă să aprindă focul. Dar asta nu era o treabă ușoară, ținînd seama că nu avea decît lemne ude, aruncate de valuri la țarm și adunate de Sammy cu o zi înainte. Hughie îi adusese și el niște resturi de cărbune din halda de steril, dar erau mai mult gunoaie. Îi venea rău la gîndul că ea, Martha Fenwick, deprinsă întotdeauna

În cele din urmă izbuti totuși să facă focul. Ieși pe ușă din dos și, izbind cu ciudă, sparse gheață care se prinsese iar pe butoiul cu apă. Umplu ceainicul, se întoarse în bucătărie și-l puse pe foc.

Trecu mult pînă să fiarbă apa. Într-un tîrziu dădu în sfîrșit în cloicot, și Martha își turnă o ceașcă plină. Înînd-o cu amîndouă mîinile, se aşeză pe vine în fața focului și începu să soarbă cîte-o înghițitură. Apa fierbinte o încălzi, răspîndindu-i în trupul amortit plăpînde șuvoaie de viață. Nu era la fel de bună ca ceaiul; nici vorbă că ceaiul era de o mie de ori mai gustos; și totuși, era bună și apa fiartă. Simțea oarecum că-și „revine“. Limbile de flăcări care jucau în jurul lemnelor verzi luminară o fișie rămasă dintr-un ziar vechi cu care aprinsese focul: „Deputatul Keir Hardie a întrebat în Camera Comunelor dacă guvernul nu intenționează – date fiind proporțiile mizeriei din nord – să ia măsuri pentru a da școlilor posibilitatea de a hrăni copiii nevoiași. I s-a răspuns că guvernul nu-și propune să lase alimentarea copiilor pe seama autorităților școlare“. Citi ziarul într-o doară, sorbind înghițitură cu înghițitură apa fierbinte. Față ei suptă, numai piele pe os, nu exprima nimic – nici interes, nici nemulțumire; pur și simplu nimic. Era de nepătruns ca taina morții.

Deodată, se întoarse. Da, se trezise și Robert. Stătea culcat pe o parte, cu față rezemată în palmă, după cum îi era obiceiul, și se uită la ea. Se simți din nou cuprinsă de ciudă. De la el i se trăgeau toate, toate, absolut toate. Îl apucă tusea, și Martha știu că pînă atunci se stăpînise, de teamă să n-o supere. Nu era o tuse aspră, seacă, ci una adîncă, domoală, vlăguită de ani și ani. Era o tuse intimă. De fapt se putea spune că-i semănă lui: nu-l chinuia, pusese stăpînire pe el oarecum cu blîndețe. Îi umplea gura de flegmă. Rezemîndu-se în cot, Robert scuipă într-o bucătică de ziar. Martha turba văzîndu-l mereu cum împarte ziarul *Tit-Bits* în pătrate, pe care le tăia meticulos, metodic, folosind cuțitul ei vechi de bucătărie cu plăselele de os. Își pregătea un stoc întreg, pe care-l împrospăta la timp, înainte de a i se sfîrși. Îi cunoștea obiceiul: scuipa în pătrățelul de hîrtie, cerceta rezultatul, apoi îl împăturea și-l punea pe foc... îl zvîrlea în foc cu un fel de optimism. Cînd era culcat arunca hîrtiuțele peste marginea patului... Le ardea mai tîrziu, cînd se scula.

Martha se simți deodată năpădită de ură împotriva lui și împotriva tusei care-l întruchipa. Si totuși, se ridică, umplu iar cana cu apă clocoitică, și i-o dădu în mînă. El o luă fără nici un cuvînt.

Între timp se mai luminase. Primul lucru pe care-l amanetaseră fusese ceasul acela frumos ca un templu de marmură, cîştigat de tatăl ei ca premiu la multdisputatele campionate de popice. Fusese un om grozav tatăl ei și un adevărat campion! Așa, după ochi, Martha zicea că trebuie să fie ora şapte. Luă un ciorap lung de-al lui David, și-l înfăşură în jurul gîțului, își puse şapca bărbătească, devenită a ei acum, apoi își trase pe ea paltonul jerpelit. Paltonul asta, măcar, era ceva, era al ei. Ea nu umbla și nici nu umblase vreodată înfăşurată într-un şal. Orice s-ar fi întîmplat, era și avea să rămînă o femeie demnă... toată viață.

Fără să-i adreseze un cuvînt, fără să-i arunce lui Robert măcar o privire, Martha ieși, dar de astă dată pe uşa din față. Încordîndu-și trupul ca să înfrunte vitejește săgețile vîntului, porni spre oraș pe povîrnișul străzii Cowpen. Era mult mai frig afară, se lăsase un ger aspru. Mahalaua Teraselor era pustie, nu se vedea țipenie de om. Trebuia să fie în mijlocul străzii, unde se întâlneau scările pustii ale institutului minier, pe care înghețase scuipatul atîtor oameni – mărturie a dezbatelerilor îndîrjite din ultima vreme. Pe peretele lateral scria cu cretă: „Mare miting la ora trei“. Era scrisul pontatorului Charley Gowlan – un om zdravăn cît muntele, dar bețiv și păcătos.

O scutură un fior de frig. Încercă să iutească pasul, dar nu putu. Copilul din pîntecele ei, neînsuflețit încă, greu ca plumbul, o trăgea, o apăsa în jos, o îndoia de şale. Să fii în starea asta! și cînd? Avea, doar, trei băieți mari; pînă și prîslea, David, mergea pe cincisprezece ani. și cînd colo, să rămînă iar grea! Strînse pumnii. Fierbea de indignare. Tot el fusese de vină, că venise acasă pe trei cărări, și încăpăținat, tăcut, o supuse, făcîndu-și voia cu dînsa aşa beat cum era.

Mai toate prăvăliile din oraș erau închise. Multe n-aveau să deschidă nici mai firziu. Nici măcar cooperativa, unde-și pierduse creditul după ce întinsese coarda la maximum. Dar parcă ce mai conta asta, de vreme ce avea în pungă un prețios ban de aramă? Cîte nu putea să cumpere cu moneda aceea de doi peni! și la Masters era de două zile închis; primise prea multe obiecte amanet – printre care și lucrurile ei bune. De data asta, firma cu cele trei bile de alamă nu era dătătoare de speranță. și nici Murchison, Dobbs ori Bates. Toți închiseseră prăvăliile, toți erau speriați. Pe toți îi cuprinsese spaima de tulburări.

Coti pe strada Lamb, trecu peste drum de măcelăria Ramage și apoi prin îngustul pasaj Scut, către abator. Cînd se mai apropie,

se lumină la față. Un bărbat într-o cămașă cu mînecile sufletecate și încins cu un șorț de piele mătura curtea. Era Hob.

– Azi ai ceva, Hob? întrebă cu glas liniștit.

Rămase locului, așteptîndu-l să ridice ochii spre ea.

Hob o văzuse cu mult înainte, dar se încăpățîna să stea cu nasul în jos, măturînd de zor băltoacele de pe ciment. Ieșea aburi din brațele lui roșii și asudate. Marthei nu-i păsa. Hob era băiat bun. Și pe urmă, o cunoștea și avea să facă el tot ce putea. Aștepta.

– Nu ți-a rămas vreo fărîmă, Hob?

Nu cerea mult, doar vreo bucată de prisos, un rest de măruntaie sau bojoci, ceva care de obicei se arunca la gunoi.

Hob se opri din măturat într-un tîrziu, dar nu se uită la ea. Îi era ciudă că trebuie s-o refuze.

– N-am nimic pe aici.

Martha se uită țintă la el. Omul clătină din cap.

– Nimic, nimic. Ramage ne-a pus să tăiem vitele aseară la șase și să cărăm totul la prăvălie. Cine știe?! O fi auzit că mai împart pe la oameni câte-un ciolan, fiindcă mi-a tras o săpuneală de-am crezut că nu mai scap teafăr!

Femeia își mușcă buzele. Vasăzică Ramage le tăiase orice puțință de a pune o supă la fierb sau de a prăji și ei o bucată de ficat. Pe chip i se așternu îngrijorarea. Hob continua să măture în dușmanie.

Martha se îndepărta, gînditoare. Iuțind din ce în ce pasul, se întoarse iar prin pasajul Scut și de-a lungul străzii Lamb, apucînd-o către port. Înțelesese situația dintr-o privire. Rămase locului, în timp ce vîntul îi înoia fusta, iar față pișcată de ger îi trăda deznașdejdea. Nici vorbă să capete măcar o scrumbie; deși, după multă amăraciune sufletească, se hotărîse să ceară de pomană de la familia Macer. Vasul Annie Macer era ancorat, în sir cu celealte, îndărătul digului colțuros. Toate aveau plasele strînse, neatinsse. „Se vede că din pricina vremii proaste“, gîndi lenevos Martha, și ochii i se îndreptară către valurile întunecate care se zbăteau dincolo de dig. Nici un vas de pescari nu ieșise azi în larg.

Martha se întoarse fără grabă și porni către casă, cu spinarea încovoiată. Acum era mai multă lume pe stradă. Orașul începea să se dezmorțească. Cîteva căruțe se hurducau pe pavaj. Trecu pe lîngă ea Harkness de la școala din strada Bethel – un omuleț cu cioc, ochelari cu ramă de aur și îmbrăcat într-un palton gros; apoi un slujbaș de la Consiliul comunal, mergînd grăbit și suflîndu-și

în palme; pe urmă niște muncitoare de la fabrica de frînghii, cu Respegalenți în picioare. Toată lumea o evita cu grijă, îi ocolea pînă și privirea. Nu știau cine e. Știau însă că e din mahalaua Teraselor, izvorul necazurilor, mălura care de trei luni rodea orașul. Tîrindu-și picioarele, Martha începu să urce dealul spre casă.

În fața brutăriei lui Teasdale, un camion tras de un cal aștepta să fie încărcată pînea pentru clientelă. Dan Teasdale, băiatul brutarului, scotea mereu din casă cîte-un coș plin cu franzele proaspete. Cînd ajunse în dreptul brutăriei, pe Martha o izbi aburul dulce de pîne caldă venind dinspre subsol. Se opri fără voie. Simțea că leșină de poftă. Tocmai atunci, Dan ieșea grăbit cu coșul încărcat. O văzu. Văzu și foamea cumplită din ochii ei. Băiatul păli, și un fel de groază îi împăienjeni ochii. Fără să stea pe gînduri, îi puse în mînă o franzelă.

Martha nu spuse nimic, nici măcar o vorbă, dar, urcînd pe strada Cowpen spre ulița Sevastopol, ochii ei, care nu plîngeau niciodată, erau învăluîti într-o ceată – ceea ce la alții ar fi fost lacrimi de recunoștință. Îi era simpatice Dan, un flăcău cumsecade care lucra și el în mina Neptun. Acum însă, de cînd cu greva, îl ajuta pe taică-su; el mîna calul și ducea pînea pe la clienți. Adeseori schimba cîte-o vorbă cu David al ei. Gîfînd de pe urma urcușului, Martha ajunse în pragul casei. Tocmai cînd pusese mîna pe clanță, o opri glasul vecinei, Hannah Brace:

– Alice a lui madam Kinch are aprindere la plămîni.

Martha dădu din cap. De o săptămînă, copiii din mahalaua lor cădeau la pat răpuși de pneumonie.

– Spune-i lui madam Kinch că o să trec pe la ea mai tîrziu, îi răspunse Martha intrînd în casă.

Ai ei erau sculați și îmbrăcați; și Robert, și băieții se strînseseră tuspatru în jurul focului. Dar, ca de obicei, ochii ei se opriră mai întîi asupra lui Sammy. Băiatul îi răspunse cu zîmbetul lui prietenos, care-i încrețea fața, încîndu-i ochii mici albaștri sub arcadele sprîncenelor. Nu era vesel zîmbetul lui Sammy și trăda destulă amărăciune. Era băiatul cel mai mare, lumina ochilor ei; tăia cărbune la Neptun, deși nu împlinise decît nouăsprezece ani.

– Ia te uită, spuse Sam făcîndu-i cu ochiul lui David. Ia uită-te pe unde a umblat maică-ta și cu ce s-a ales. A făcut ea ce-a făcut, și-a șterpelit o pîne pentru tine!

David zîmbi conștiincios din colțul lui. Era un băiețandru sfrijit, tacut, cu o față albă și prelungă, gravă și încăpăținată. Cum

stătea aşa aplecat deasupra vatrei, omoplaţii împungeau prin haină. Ochii lui mari şi negri aveau de obicei o expresie iscoditoare; acum însă, curiozitatea îi pierise în bună parte. Era în vîrstă de paisprezece ani şi mîna caii de la vagonete în sectorul Paradis al minei Neptun. Muncea nouă ore pe zi în subteran, făcînd naveta între frontul de lucru şi gura puţului, dar acum participa la grevă şi era rupt de foame.

– Ei, ce ziceţi, băieţi? continuă Sam. Nenea Sammy se antrenază pentru un număr senzaţional: „Scheletul ambulant“. Slăbeşte treizeci de livre pe săptămînă, aplică „sfaturile pentru femeile corporiente“, ţine cură străşnică de slăbire, şi cînd colo, mama voastră intră pe uşă cu un ospăt întreg în brate. Ce se face bietul Sammy? Vai de capul lui! Nu-i aşa, măi Hughie?

Sprîncenele negre ale Marthei se încruntără.

– Aveţi mare noroc că puteţi mînca şi atîta, spuse ea începînd să taie jimbla.

Toţi o priveau fascinaţi; chiar şi Hughie îşi ridică ochii de la ghetele vechi de fotbal, pe care le peticea. Şi doar nu era treabă uşoară să-i abaţi gîndurile lui Hughie de la fotbal! Era nebun după sportul asta. Juca centru înaintaş în echipa oraşului Sleescale (şi băgaţi de seamă că n-avea decît şaptesprezece ani!) cînd nu împingea la vagonete în sectorul Paradis al minei Neptun. Hughie nu-i răspunse lui Sam. Nu vorbea niciodată prea mult; era tăcut din fire, mai tăcut chiar decît taică-su, renumit pentru zgîrcenia lui la vorbă. Dar acum se uita la pîine.

– Vai, iartă-mă, mamă, spuse Sammy sărind şi luîndu-i farfurie din mînă. Nu ştiu ce-am avut de-am neglijat buna-cuvîntă. „Permiteti-mi, vă rog, spuse Ducele înveşmîntat în splandida uniformă a regimentului de husari din Tyneside“.

Glumind astfel, îi oferi lui taică-su farfurie.

Robert luă o felie, se uită la ea, şi apoi la Martha.

– Dacă ai primit-o de la epitropi, atunci mie nu-mi trebuie.

Martha îi înfruntă privirea.

– Te întreb dacă pîinea asta ai primit-o de la epitropi, repetă el întrrebarea, cu vocea sugrumată a unui om înfrînt.

Ea continua să-l privească, gîndindu-se la nebunia lui de a sacrifica pînă şi bruma lor de economii pentru sprijinirea grevei. Îi răspunse sec:

– Nu.

Sammy interveni cu o veselie zgomotoasă:

– Parcă are vreo importanță; bănuiesc că, oricum, o s-o mîncăm cu toții.

Cu aceeași veselie îndrăzneață înfruntă și privirea lui taică-su.

– N-are rost să gîndești aşa, tată. Toate lucrurile au un sfîrșit. Și la urma urmei, mie nici nu-mi pare rău. Eu vreau să lucrez, nu să sed aşa degeaba, de parcă n-aș avea mîini, și să aştept să ne aducă mama de-ale gurii. Apoi, către David: Ei, domnule conte, luați un dumicat, vă rog. Nu vă codiți. Altfel, tot îl aruncă, credeți-mă.

Martha îi smulse farfuria din mînă.

– Nu pot să sufăr glumele astea, Sammy. Nu se cade să-ți bați joc de o mîncare cinstită!

Se încruntă la el, dar tot lui îi dădu bucata cea mai mare. Îi întinse apoi o felie lui Hughie, păstrînd pentru ea porția cea mai mică.

CAPITOLUL II

Ora zece. David își luă șapca din cui, se strecură afără și porni agale pe caldarîmul desfundat al uliței Inkerman. Toate ulițele minerilor din Slescale era botezate după glorioasele victorii din războiul Crimeii. Ulița cea mai de sus, pe care locuia David, se numea Inkerman; a doua Alma; mai la vale era ulița Sevastopol, iar ceva mai jos, unde locuia Joe, era ulița Balaclava. David se ducea la Joe să vadă dacă nu vine „să facă un tur“.

Vîntul se mai muiase, și pe neașteptate se ivi soarele dintre nori. Revârsarea abundantă de lumină îl încîntă pe David, deși îi lăua ochii, nedeprinși cu ea. Înainte de grevă, de multe ori i se întîmpla ca iarna să nu vadă soarele zile în sir. Dimineața, cînd cobora în puț, era întuneric; seara, cînd ieșea, tot întuneric.

Dar acum era o zi frumoasă, deși cam rece. Îi umplea toată făptura de o lumină ciudată. Strălucirea asta îi evoca, într-un fel neînțeles, rarele zile cînd îl lua taică-su la pescuit, pe Wansbeck în sus. Departe de bezna și murdăria din mină... crîngurile verzi de aluni... bolborosiri de apă cristalină...

– Privește, tată, privește! exclama el emoționat cînd dădea cu ochii de vreun smoc de ciuboțica-cucului.

Cotii pe ulița Balaclava. Ca și celelalte ulițe din mahala, Balaclava se întindea pe vreo jumătate de kilometru. Era o

adunătură de case murdare de piatră, mai toate negre de funingine, dar mînjite și tărcate strîmb cu cîteva bidinele de var, acolo pe unde oamenii încercaseră să tencuiască crăpăturile mai noi și mai mari. Hornurile pătrate păreau amețite de băutură, atît erau de hîite și dărîmate; din pricina tasării terenului, şirul lung de acoperișuri, altădată ordonat, unduia acum ca o mare cu valuri. Drept garduri, curțile aveau împrejmuri din traverse de cale ferată putrezite, din buturugi despicate și bucați ruginite de tablă ondulată – toate astea proptite cu mormane de zgură de steril de la mină. Fiecare curte avea closetul ei, și fiecare closet căldarea lui de tinichea. Closetele apăreau ca niște gherete de santinelă printre şirurile de case, la capătul căror se aflau niște cocioabe ridicate de mîini nedibace pe maidanul plin de hîrtoape, alături de sine. Cam pe la mijloc era gura puțului Neptun 17, și îndărâtul ei se întindea monotonia bărăganului Snook, puțin în pantă și văluros pe alocuri. Era o pîrloagă plină de băltoace și sănțuri, brâzdată de fostele exploatari la zi ale minei Neptun, de acum un veac. În mijlocul pîrloagei se căsca Groapa Scursorilor. De altfel, tot bărăganul Snook era legat de puțuri. Peste tot se înălțau răsuflătorile puțurilor, se revărsa sterilul din puțuri, se ridicau turnurile de extracție de la gura puțurilor, totul vorbea numai de puțuri. Pe acest fundal, o frîngie cu rufe spălate te izbea ca un afront. Şirul acesta de rufe în culori vii – care albăstre, care roșii – contrasta puternic cu posomorîta monotonie a bărăganului sordid, dînd întregului tablou o frumusețe brutală, perversă.

Lui David îi erau toate prea bine cunoscute și nu-l încîntau. Acum îi plăceau parcă și mai puțin. Tot şiragul de case mohorîte, construite spate în spate, era învăluit într-un aer de apatie și înfrîngere. Cîțiva cărbunari – Leeming Boxerul, Keeker Howe, Bob Ogle și încă vreo doi care în vremuri bune alcătuiau „cenaclul cartoforilor“ – sedeaau cu spatele rezemat de zid. Acuma nu jucau, pentru că le lipseau bănuții, dar sedeaau pe vine, ca și cum ar fi jucat. Sedeau fără să schimbe o vorbă. Bob Ogle, care era tovarăș cu David în schimbul întîi de la sectorul Paradis, îl salută în timp ce-și mîngîia cătelusa pe cap.

- Cum o mai duci, Davey? i se adresă Leeming Boxerul.
- Cum o mai duci tu, Boxerule? zise David.

Ceilalți mineri îl priveau pe David cu un fel de curiozitate, identificîndu-l în mintea lor cu taică-su, Robert, care-i făcuse să părăsească lucrul. Dar în fața lor stătea un băiat palid, îmbrăcat

într-un costum ponosit, care pe deasupra îi rămăsese și prea mic, legat la gât cu un fular de bumbac și încălțat cu galenții grei de la mină, ghetele fiindu-i amanetate. Nu-și tunse părul de multă vreme, și încheieturile slabe ale mîinilor contrastau cu palmele umflate de muncă.

Le simțea privirea iscoditoare și o înfrunta liniștit, îndreptîndu-se, cu o poză puțin sfidătoare, către casa cu numărul 19 – unde stătea Joe Gowlan.

Deasupra ușii era o firmă, pe care scria cu litere strîmbă: „Închiriem biciclete. Pompe funebre. Pensiune“. David intră.

Joe și cu taică-su, Charley Gowlan, tocmai își luau gustarea de dimineață. Pe masa de lemn se afla un castron cu plăcintă cu carne, alături un ceainic mare, o cutie de lapte condensat, începută, și o franzelă, din care rupseseră vreo două hâlcii. Pe masă era o dezordine de necrezut; aceeașidezordine domnea în toată casa – două odăi unite de o scară perpendiculară. Murdărie, răvășeală, mîncare din abundență, un foc care duduia în sobă, haine răspindite peste tot, vase nespălate, miros de lenjerie murdară, de bere, prăjit, sudoare. Din toate se degaja senzația unei promiscuități confortabile.

– A, bună, băiete! Cum te mai simți azi? îl întrebă Charley Gowlan înfundînd o bucată mare de carne în gura lui cît o șură.

Avea cămașa de noapte băgată în pantaloni, bretelele îi atîrnau peste burta proeminentă, în picioare își puseseră papucii de casă, tăiați dintr-un covor vechi. Gesticulînd cu pumnul roșu, uriaș, în care ținea cuțitul, îl salută amabil din cap pe David. Charley era întotdeauna amabil. Charley Gowlan Mătăhălosul, pontatorul de la Neptun, era tare prietenos. Păcătosul asta se bătea pe burtă cu toată lumea; se avea bine și cu muncitorii, și cu Barras. Îi plăcea să facă de toate, de la gospodărie – dat fiind că rămăsesese de trei ani văduv – și pînă la vînătoarea de iepuri sau braconajul de somoni pe Coquet în sus.

David se aşeză, privindu-i pe Joe și pe Charley cum mânîncă. Aveau o poftă grozavă: fâlcile tinere ale lui Joe clefăiau metodic. Charley plescaia din buzele groase, întinzînd pe pîne sosul sleit al plăcintei. Oricît de tare se ținea David, simți că dinții i se strîng și-i lasă gura apă. Deodată, cînd erau pe sfîrșite, Charley înceta brusc curățirea rămășițelor din castron și i se adresă de parcă atunci i-ar fi dat prin gînd:

– Nu vrei să razi ce-a rămas pe fund, băiete?